

Ger Meesters

NATUURGIDS SCANDINAVIË

ONTDEK DIEREN, PLANTEN EN NATUURFENOMENEN
in Noorwegen, Zweden en Finland

KNNV Uitgeverij

>>>>>>>>>>>> INHOUD >>>>>>>>>>>>

» INLEIDING	5	» FINLAND	163
Nationale parken	7	Klimaat en seizoenen	166
Dierenparken	9	Vogels	166
Flora en fauna	10	Zoogdieren en overige fauna	167
Sporen	24	1 ÅLAND	170
Vlinders en libellen	29	2 OULU	178
Orchideeën	31	3 FINS LAPLAND	186
Fjellflora	33		
Wildplukken	34	» NOORDERLICHT	204
Allemansrecht	35		
		Soorten vinden via internet	208
» ZWEDEN	37	Checklist vogels	210
Onderweg	40	Checklist zoogdieren	219
Klimaat en seizoenen	41	Checklist reptielen	220
1 FALSTERBO	44	Checklist amfibieën	221
2 HORNBOURGASJÖN	52	Checklist orchideeën	221
3 ÖLAND	60	Literatuur	223
4 GOTLAND	72		
5 HÄRJEDALEN	84		
» NOORWEGEN	105		
Klimaat en seizoenen	108		
Flora en fauna	109		
1 RUNDE	110		
2 LOFOTEN	120		
Svalbard	129		
Walvissen kijken	131		
3 VARANGERHALVØYA	132		
4 SØR-VARANGER	154		



INLEIDING



De grote aantrekkingskracht van Noorwegen, Zweden en Finland is de combinatie van ruimte en rust. Ook al zijn grote delen van Scandinavië lang niet zo onverstoord als ze op het eerste gezicht lijken, toch zijn hier de grootste en meeste nationale parken van heel Europa te vinden, waar de natuur nog in optima forma bewaard gebleven is. De meeste van die parken zijn goed toegankelijk, met bewegwijzerde routes en hutten waar je kunt overnachten. Maar sommige parken kennen nauwelijks voorzieningen en zijn alleen voor ervaren wandelaars geschikt, zoals Sarek in Zweden, of ze liggen erg afgelegen, zoals Øvre Anárjohka in Noorwegen. De natuur van Scandinavië is zeer gevarieerd en de soortenrijkdom groot. Voor sommige soorten hoef je om ze te zien te krijgen niet meer te doen, dan op de juiste tijd op de juiste plek te zijn. Voor andere soorten zul je erg je best moeten doen en sommige zul je misschien nooit te zien krijgen, hoe goed je je best ook doet. Zelfs de alomtegenwoordige en bepaald niet kleine eland kun je gemakkelijk mislopen tijdens een standaardvakantie in Scandinavië.

Onder Scandinavië wordt in strikte zin alleen Noorwegen en Zweden verstaan en in ruimere zin worden ook Denemarken, Finland en zelfs IJsland en een deel van Karelië en het Kola-schiereiland in Rusland tot de Scandinavische regio gerekend. We beperken ons in deze gids tot wat ook wel Fennoscandinavië of Fennoscandië wordt genoemd: Noorwegen, Zweden en Finland. We laten daarbij de Russische delen buiten beschouwing, hoewel de natuur er weinig afwijkt van de aangrenzende delen van Finland en Noord-Noorwegen.

Een groot deel van de fauna en flora van de Scandinavische landen komt overeen met die van Nederland en België. Maar er zijn flink wat soorten die je alleen in het noorden kunt zien of die zo verbonden zijn met Scandinavische biotopen dat je ze daar niet mag missen. Je kunt voor jezelf een lijstje maken van de soorten die je per se wilt zien en daar je reis op afstemmen.



Eenblad

In deze gids ligt de nadruk vooral op het vinden van de vogels van Scandinavië, omdat van de zoogdieren (vooral de grote) veel moeilijker teerspellen is waar ze te zien zullen zijn (met uitzondering van de muskusos). De gebieden zijn zo gekozen dat je zo veel mogelijk vogelsoorten kunt zien, maar we geven ook tips voor andere interessante waarnemingen – zoogdieren, orchideeën, landschappen en in een enkel geval (pre)historische monumenten – in de (soms wijde) omgeving. In principe zou je een rondrit langs de hoofdgebieden kunnen maken, maar dat zal gezien de te overbruggen afstanden lastig zijn in een standaardvakantie van drie of vier weken. Bovendien zijn de gebieden niet altijd in hetzelfde seizoen het interessantst, waardoor je toch verschillende reizen zult moeten maken om alles te zien. Maar dat is uiteraard geen straf!

» NATIONALE PARKEN

Zweden kent momenteel 31 *nationalparker*, Noorwegen heeft 48 *nasjonalparker* (inclusief 7 op Spitsbergen) en Finland heeft 41 *kansallispuistoista*. Bij elkaar dekken die nationale parken bijna de oppervlakte van Nederland. Tel daarbij nog de talloze 'gewone' natuurreervaten en andere min of meer beschermde gebieden en je komt tot een gebied dat minstens zo groot is als België en Nederland samen. Op de overzichtskaarten van de landen staan de nationale parken aangegeven. Toeristenbureaus hebben doorgaans informatie beschikbaar over lokale natuurreervaten.

ZWEDEN

De nationalparker zijn het mooiste dat Zweden te bieden heeft. Ze zijn er niet alleen voor de wetenschappers die er biologisch of klimatologisch onderzoek doen, maar ook voor de toerist die wil zwerven door de ongerepte wildernis. Bij de ontsluiting van deze gebieden wordt ervoor gewaakt dat het oorspronkelijke karakter niet verloren gaat.

Naturvårdsverket is de beheerder en geeft folders uit over de nationale parken. De nieuwste nationale parken zijn **Åsnen** in Kronobergs län en **Nämdöskärgården** in Stockholms län en er liggen plannen voor nog enkele andere.

Hoewel de meeste parken goed toegankelijk zijn, zul je bijvoorbeeld in het nationalpark Sarek vergeefs naar paden zoeken. Ook in Zuid-Zweden zijn enkele kleinere parken zonder voorzieningen. De Zweedse toeristenvereniging **STF** (Svenska Turistföreningen) heeft geholpen de gebieden beter toegankelijk te maken. Deze vereniging onderhoudt de markering van



de voetpaden en de onderkomens langs deze paden. Ze draagt tevens zorg voor de bootdiensten over eenzame meren die je vaak tegenkomt op een voettocht in de bergen. Zo'n tocht voert meestal over duidelijk gemarkeerde paden, waarbij je van berghut naar berghut loopt. Deze *fjällstationer* of *fjällstugor* kunnen bemand of onbemand zijn. Daarnaast zijn er ook berghotels.

De ingang van nationalpark Hamra in Dalarna

NOORWEGEN

In Noorwegen wordt van overheidswege gezorgd voor de bescherming van gebieden die om hun flora en/of fauna uniek zijn. Zo kent het land sinds het aannemen van de Wet op de natuurbescherming in 1970 een groot aantal nationale parken. Veel van deze parken liggen in berggebieden of hoog-

Meer informatie op
sverigesnationalparker.se

Meer informatie op
svenskaturistforeningen.se

gelegen bossen. Dit heeft te maken met het feit dat vooral de hoger gelegen gebieden al eigendom van de staat waren. Om een representatievere keuze van landelijke natuurgebieden te krijgen, wordt nu gewerkt aan plannen voor nationale parken in lagergelegen gebieden. Zo is er een regeling getroffen om 1% van de totale hoeveelheid loofbossen te beschermen. Dit type bos kent een rijke variatie aan planten- en diersoorten, waardoor de beschermde gebieden kunnen dienen als genenbanken voor de toekomst. De bescherming van de natuur binnen de nationale parken is voornamelijk gericht tegen de aanleg van wegen, bebouwing, elk soort verkeer, vervuiling, bedreiging van de wildstand en ongewenste vormen van toerisme. De regels voor vissen, jagen en het plukken van bessen en dergelijke variëren per park. De nieuwste nationale parken zijn **Færder** in Vestfold, **Jomfruland** in Telemark, **Lofotodden** en **Láhko** in Nordland, **Raet** in Aust-Agder en **Østmarka** in Viken.



Porsangerfjord

FINLAND

Er zijn maar liefst 41 nationale parken in Finland. Nadat er al zestig jaar over was gedebatteerd, werden de eerste ingericht in 1938, naar voorbeeld van de Amerikaanse nationale parken. A.E. Nordenskiöld, de Fins/Zweedse ontdekkingsreiziger die als eerste via de Noordoostelijke Doorgang van Europa naar de Stille Oceaan voer, startte de discussie al in 1880.

Na de Tweede Wereldoorlog waren er nog maar twee nationale parken over, die werden beheerd door Metla (het Finse Instituut voor Bosonderzoek): **Pallas-Ounastunturi** en **Pyhäntunturi**, en twee strikte natuureservaten, niet toegankelijk voor het publiek: **Malla** en **Pisavaara**. Het beheer van deze gebieden ging over naar Metsähallitus (het Finse Staatsbosbeheer). In

1956 werden nog zeven gebieden aangewezen als nationaal park: **Liesjärvi**, **Linnansaari**, **Pyhä-Hakki**, **Petkeljärvi**, **Rokua**, **Oulanka** en **Lemmenjoki**. Deze gebieden lagen al op gronden die in bezit waren van Metsähallitus. Tot de jaren zeventig waren er echter nauwelijks faciliteiten voor bezoekers: je mocht de parken bezoeken, mits je je aan de bepalingen hield, maar gemarkeerde paden, hutten of bezoekerscentra bestonden nog niet. Een derde reeks parken volgde in 1982: **Helvetinjärvi**, **Hiidenportti**, **Isojärvi**, **Itäisen Suomenlahden**, **Kauhaneva-Pohjankangas**, **Lauhanvuori**, **Patvinsuo**, **Riisitunturi**, **Salama-järvi**, **Seitsemäinen** en **Tiilikajärvi**. In de jaren negentig volgden nog zo'n vijftien parken en in 2011 nog twee: **Selkämä** en **Sipoonkorpi**. De laatste jaren zijn er nog vier bijgekomen: **Hossa** in Kainuu, **Salla** in Lappi, **Etelä-Konnevesi** in Keski-Suomi/Pohjois-Savo en **Teijo** in Varsinais-Suomi. De meeste parken zijn inmiddels goed toegankelijk met gemarkeerde paden en schuilhutten en er zijn er zo'n vijftien met een goed geoutilleerd bezoekerscentrum.



De bosnif is het zinnebeeld van nationaal park Oulanka

» DIERENPARKEN

Voor een eerste kennismaking met de wilde dieren van Scandinavië is een bezoek aan een van de gespecialiseerde dierenparken zonder meer aan te bevelen. Hoewel de dieren hier natuurlijk geen vrij leven leiden, krijg je toch een goede indruk van hun leefwijze. Interessante parken met voornamelijk Scandinavische dieren in een min of meer natuurlijke omgeving zijn:

- **Nordens Ark**, **Järvzoo** en **Lycksele Djurpark** in Zweden.
- **Langedrag**, **Polar Park** en **Bjørneparken** in Noorwegen.
- **Ranua**, **Ähtäri Zoo** en het roofdiercentrum **Kuusamon Suurpetokeskus** in Finland.

nordensark.se

jarvzoo.se

lyckseledjurpark.se

langedrag.no

polarpark.no

bjorneparken.no

ranuaresort.com

ahtarizoo.fi

kuusamon-suurpetokeskus.fi

Je kunt in deze parken niet alleen kennismaken met de 'grote vier' (bruine beer, wolf, lynx en veelvraat), maar meestal ook met eland en rendier, de uilen (met name laplanduil, oeraluil en sperweruil) en arenden (zearend en stearend). Een aantal van de foto's die in deze gids staan, is in deze parken gemaakt (aangegeven in de bijschriften).


~~~~~ WILDKLUKKE ~~~~~

De bossen en heiden van Scandinavië staan laat in de zomer vol met bessen en paddenstoelen, die je als toerist mag verzamelen. Tot de favoriete bessen en vruchten behoren blauwe bosbes, rode bosbes (vossenbes), framboos en wilde aardbei. In het noorden vind je op de moerassen de zeer populaire steen- of kruipbraam (*Rubus chamaemorus*). Dit is een door zijn moerassige groeiplaats zwaarbevochten prooi voor de plukker door de enorme overlast die muggen bij het plukken veroorzaken. De kruipbraam heet *molte* of *multe* in het Noors, *hjordron* in het Zweeds en *lakka* in het Fins.



## Kruipbraam

De beste periode om bessen te plukken is in de late zomer, vanaf begin augustus tot in september. Daarna zullen de meeste bessen verdwenen zijn. De opbrengst is voor een groot deel afhankelijk van het weer: een nat of koud voorjaar zorgt voor een slechte oogst. Lang niet alle bessen zijn eetbaar (bijvoorbeeld de erg op rode bosbes lijkende berendruif – *Arctostaphylos uva-ursi*), sommige zijn zelfs giftig (zoals de zwarte bessen van christoffelkruid – *Actaea spicata* – of de glanzend rode bessen van rood peperboompje – *Daphne mezereum*).



Rijsbes



*Blauwe bosbes*



Rode bosbes



## Wilde aardbei

Bedenk dat de bessen groeien op terreinen die eigendom zijn van lokale boseigenaren, grote bosbouwbedrijven of de staat. Vrijwel overal mag je de bessen plukken (voor eigen gebruik), met uitzondering van enkele groeiplaatsen van de kruipbraam in Noorwegen. Het plukken van de bloemen en bladeren van levende planten en bomen behoort niet tot het allemansrecht (zie kader hieronder) en hetzelfde geldt voor nog aan de boom hangende vruchten of noten. Afgevalen vruchten en noten mogen dan weer wel worden verzameld.



Fluweelpootje

Van de meer dan 7000 soorten zwammen zijn er maar zo'n 25 eetbaar en die worden door veel Scandinaviërs, met name in Zweden en Finland, verzameld. De beste plekken voor geliefde soorten als cantharellen worden strikt geheimgehouden binnen families. Je moet wel goed weten wat je doet en je hebt veel paddenstoelen-kennis nodig. Zo'n beetje elke eetbare paddenstoel heeft een of meer giftige of in ieder geval oneetbare dubbelgangers. De meeste paddenstoelen groeien in de late zomer, maar er zijn ook soorten die al in het voorjaar en de vroege zomer kunnen worden geplukt, zoals moreletjes, cantharellen en sommige russula's.

Pluk paddenstoelen alleen als je zeker weet dat het een eetbare soort betreft. In de vele rivieren en meren leven ook veel vissen. Wanneer je wat waar mag vangen, is echter aan strenge regels gebonden. Dat geldt zeker voor het vissen op zalm in de zalmrivieren van Noorwegen, dat strikt gereguleerd is via – vaak dure – visvergunningen. Het vissen op forel is wat gemakkelijker, daar deze soort op grote schaal wordt uitgezet door lokale visverenigingen. Je dient dan wel te beschikken over een visvergunning. Die is te koop bij het lokale toeristenbureau of in automaten bij de viswateren.

ALLEMANSRECHT

Het 'allemandsrecht' (Fins: *jokamiehenoikeus*; Noors: *Allemannsretten*; Zweeds: *allmansrätten*) is een typisch Scandinavisch fenomeen. Het houdt in dat je in de vrije natuur mag gaan en staan waar je wilt, mits je een aantal regels in acht neemt. In bossen en velden wandelen, fietsen of paardrijden, een boot aanleggen aan de oever van een meer of aan de kust en wildkamperen (maximaal twee dagen op een plek) zijn in principe toegestaan.

Iedereen mag meedelen in de overvloed aan paddenstoelen en bessen die in de natuur te vinden is. Ook vuur stoken mag, tenzij er gevaar voor bosbrand bestaat, en niet op kale rotsen (die door de hitte kunnen barsten). Met een hengel kun je vrij vissen langs de kust en in de meeste grote meren. Op alle andere plaatsen is een visvergunning nodig. Jagen is niet toegestaan.





# ZWEDEN



Zweden is een groot en lang land dat zich uitstrekt van de gematigde klimaatzone in het zuiden tot de subarctische zone in het noorden. Het land kent daardoor een grote verscheidenheid aan landschappen en biotopen. In het uiterste zuiden overheersen in de bossen nog loofbomen, zoals beuk en eik. Vooral de heuvelluggen van de provincie Skåne, de *åsar*, zijn hiermee begroeid. In noordelijker delen neemt al gauw de naaldboom een steeds belangrijkere plaats in, mede door de grootschalige aanplant voor de houtkap. De fauna van Zweden wisselt door deze verschillende biotopen. Vooral in de noordelijke helft van het land kun je dieren zien die elders in Europa nauwelijks of niet voorkomen. De vier gebieden die we in dit boek hebben geselecteerd, brengen je in aanraking met de meest kenmerkende vogels, zoogdieren en orchideeën.



Zweden heeft een oppervlakte van maar liefst 450.295 km<sup>2</sup> waarop ruim 9 miljoen mensen wonen. Grote delen van het land zijn daarom dunbevolkt, met als gevolg dat er minder wegen en voorzieningen zijn voor de toerist, met name in de noordelijke helft van het land.

Götaland, van Skåne tot een stukje boven de grote meren Vänern en Vättern, staat vooral in het teken van de landbouw, al kent bijvoorbeeld Småland uitgestrekte bossen. Door de relatief hoge bevolkingsdichtheid is ook het wegennet daar nog fijnmazig en kun je snel van de ene plek naar de andere reizen. Svealand, het midden van Zweden met onder meer de hoofdstad Stockholm, is het dichtstbevolkt. In Norrland, ten noorden van de

Dalälven, neemt het aantal wegen flink af met het toenemen van de bossen, en de meeste gaan bovendien voornamelijk van west naar oost, net als de rivieren. Door gaande wegen van zuid naar noord zijn eigenlijk alleen maar de E45 (van Göteborg naar Karesuando aan de Finse grens) en de E4 (van Stockholm naar Haparanda, eveneens aan de Finse grens). Hierdoor zul je je reis in het noorden goed moeten plannen om te voorkomen dat je enorme afstanden moet omrijden.

## VIJF GEBIEDEN IN ZWEDEN

**1 ► FALSTERBO** De bijna zuidelijkste punt van Zweden is een belangrijke locatie voor de vogeltrek, vooral die van roofvogels. ► blz. 44-51

**2 ► HORNBORGASJÖN** In het voorjaar verzamelen zich hier 20.000 kraanvogels. In de zomer is het een paradijs voor watervogels. ► blz. 52-59

**3 ► ÖLAND** Het langgerekte eiland in de Oostzee is rijk aan orchideeën, meer dan 30 soorten. De zuidpunt van het eiland is met bijna 400 vogelsoorten de soortenrijkste plek van heel Scandinavië. Het oorspronkelijke landschap wordt gekenmerkt door kleinschalige landbouw. ► blz. 60-71

**4 ► GOTLAND** Veel groter dan Öland en door de kalkrijke ondergrond nog rijker aan orchideeën dan dat eiland. Ruim 35 soorten komen er voor, waaronder de zeldzame Spitzels orchis. Bijzonder zijn ook de vogelkolonies op het kleinere eiland Stora Karlsö en de 'raukar' van Fårö. ► blz. 72-83

**5 ► HÄRJEDALEN** Samen met Jämtland is deze regio kenmerkend voor de bergketen tussen Zweden en Noorwegen. De streek is dunbevolkt en kent een groot aantal uiteenlopende biotopen met een grote biodiversiteit. Alle grote roofdieren komen er bijvoorbeeld voor en daarnaast veel vogels en bijzondere orchideeën. ► blz. 84-103







De aantallen overtrekkende vogels per soort en per jaar variëren sterk. Zo trokken er tussen 1973 en 2025 gemiddeld ruim 4400 wespenspiegels per jaar over, met in de laatste tien jaar een maximum van bijna 7500 in 2011 en een minimum van 2745 in 2007. In 2025 waren het er zo'n 3350. Buiters trokken met gemiddeld 11.500 exemplaren over, met een maximum van 23.500 in 2010 en een minimum van 7200 in 2025. Bij de vink/keip (die in de vlucht moeilijk uit elkaar te houden zijn) was het gemiddelde ruim 800.000 exemplaren, met een maximum van bijna 2,5 miljoen in 2012 en 'slechts' zo'n 470.000 in 2009. In 2025 waren het er bijna 700.000.

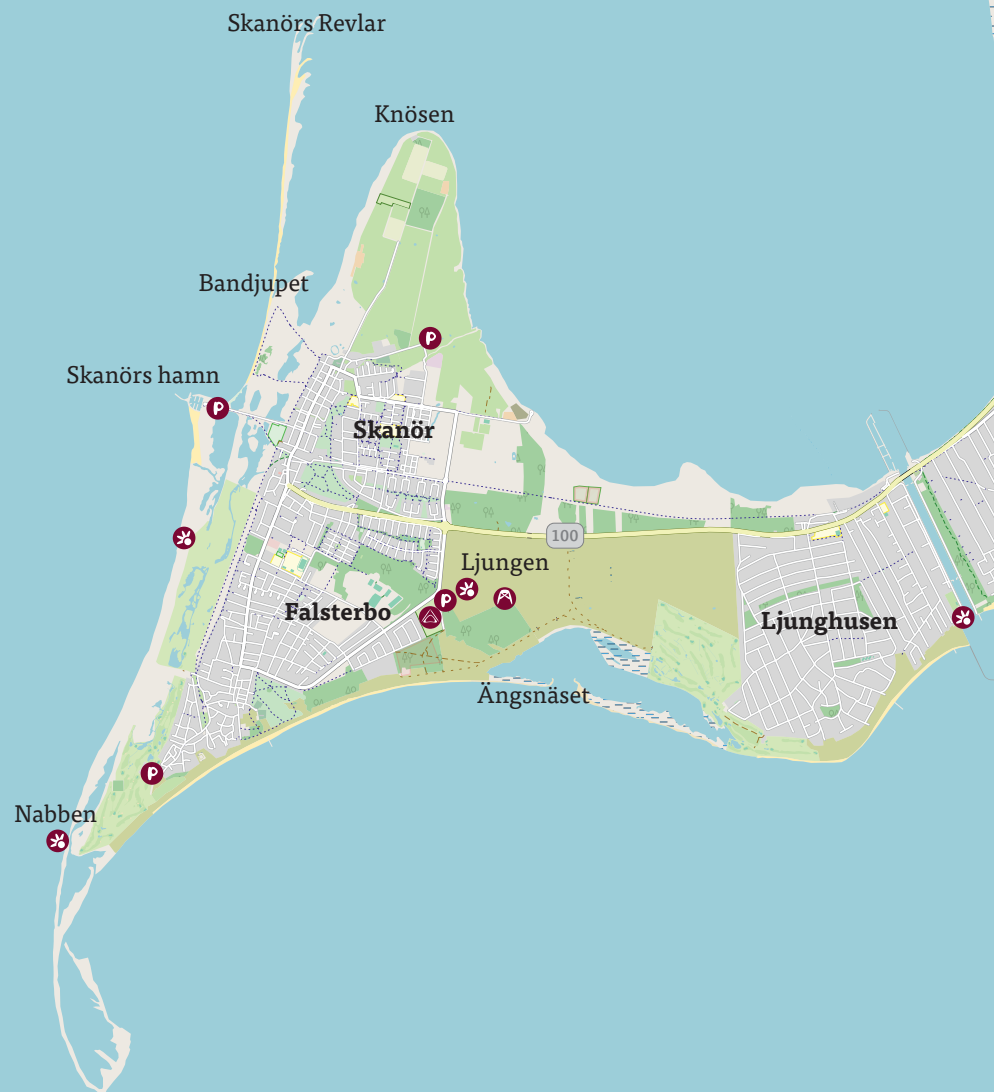


*Böringe Mad nabij Svedala is een prima plek voor steltlopers, water- vogels en roofvogels*

Het is handig om een fiets mee te nemen, want zeker op drukke dagen en in de weekeinden kan het best lastig zijn om met een auto rond te rijden (en telkens weer een parkeerplek zien te vinden). Het hele gebied is slechts een paar vierkante kilometer groot, dus dat gaat makkelijk op de fiets (afhankelijk van de hoeveelheid apparatuur die je bij je hebt). Uiteraard heb je een goede verrekijker nodig, maar een telescoop is bijna onmisbaar. Dan kun je al van verre zien welke vogels onderweg zijn en ook hoogvliegende roofvogels zijn gemakkelijker op naam te brengen. Neem eveneens een klapstoeltje en proviand mee, want trekkende roofvogels bekijken is vooral een kwestie van geduld...

Naast roofvogels vliegen ook enorme aantallen andere vogels over, zoals houtduiven, vinken en kepen. Boven zee zijn het vooral eiders en brandganzen die de aandacht trekken.

Behalve Falsterbo zijn er in het zuiden van Zweden nog enkele goede punten om de trek waar te nemen (afhankelijk van de windrichting), zoals Kullen, ten noorden van Helsingborg, of de klif bij Kåseberga, nabij Ystad. Ook de haventjes langs de zuidkust zijn prima plekken om in de trektijden



**FALSTERBO**



en 's winters uit te kijken naar meeuwen, eenden en andere zeevogels. Meer in het binnenland zijn Näsbyholm en Fyledalen (waar steenarenden broeden) heel geschikt om op zoek te gaan naar roofvogels.

### \* SKANÖRS LJUNG

**Skanörs ljung**  
(P-plaats): 55.399697,  
12.864921

**Nabben** (P-plaats):  
55.384246, 12.822247



Wespendief

de weekeinden kan het hier vrij druk zijn. Je hebt een voortreffelijk zicht op de roofvogels die vanuit het noordoosten komen aanvliegen, cirkelend op de thermiek. Op goede dagen gaat het om honderden **buizerds**, **wespendieven**, **sperwers** en **boomvalken**, en soms zie je ook **rode** en **zwarte wouwen**, **roodpootvalken** en zeldzamere soorten als **bastaard-** of **schreeuwarend**.

### \* NABBen

Nabben op het zuidelijkste puntje van het schiereiland wordt beschouwd als de beste plek om de vogeltrek – en grijze zeehonden – te bekijken. Om daar te komen moet je het golfterrein van Falsterbo Golf Club oversteken. Je kunt parkeren nabij de golfclub, maar niet op hun parkeerterrein. Er zijn altijd waarnemers bij de schuilhut ter plaatse die dagelijks nauwgezet bijhouden wat er zoal langs vliegt. In de lagune zie je in het voor- en najaar veel steltlopers, zoals bonte, krombek- en breedbekstrandloper, kluut en zilverplevier. Ook zijn er veel eenden. Het is een uitstekend punt om overvliegende **wespendieven**, **buizerds** en **visarenden** te zien, zeker als ze hun poging om over te steken afbreken en terugkeren. Ze vliegen dan veel lager. Andere goede punten om de trek waar te nemen, zijn Kolabacken nabij de vuurtoren van Falsterbo, de ruïne van Skanörs borg bij het kerkje van Skanör, de haven van Skanör, Skanörs revlar (zandbanken) (voor eenden en zeevogels) en Knösen op het noordelijke puntje van het schiereiland. Je zult als je aankomt gauw in de gaten hebben wat een goede plek is: ben je alleen op een van de observatiepunten, dan weet je bijna zeker dat je op de verkeerde plek bent, want de vaste bezoekers zullen de goede plek al gevonden hebben. Het is dan een kwestie van artportalen.se checken om het plekje te vinden.



Sperwer

### ONDERWEG NAAR HORNBOGASJÖN

Een bezoek aan Falsterbo kun je goed combineren met een reis naar Hornborgasjön. Daar kun je in de periode augustus-september tot wel tienduizend **kraanvogels** bij elkaar zien, die zich hier verzamelen voor hun najaarstrek richting Spanje en Portugal. Onderweg van Falsterbo naar Hornborgasjön passeer je een aantal interessante gebieden.



Reuzenster bij Lödösnäs

### \* LOMMA SÖDRA EN LÖDDESÄS

Als je na je bezoek aan Falsterbo via de E6 naar het noorden rijdt, loont het de moeite om even af te slaan

(afslag 20, Lund, Kävlinge) om naar Lomma te gaan, direct aan de Sont. Aan de zuidrand van het dorp is langs de Malmövägen een parkeerplaats (met openbaar toilet), van waar je naar het strand kunt lopen. Voor de kust liggen zandbanken en ondieptes (Strandhusens revlar) waar vooral tijdens de najaarstrek veel eenden, steltlopers, meeuwen en sterns, zoals **reuzenster** te zien zijn. Een afslag verderop (21, Trafikplats Flädie, Lund, Bjärred; Bjärred aanhouden) kun je naar Lödösnäs. Net buiten het dorp, na een stukje over een onverharde weg, kun je parkeren bij **Lödösnäs mynning Naturreervat**. Er is een vogeltoren met een goed uitzicht over het gebied, dat bestaat uit weilanden, rietlanden en poelen. Je ziet hier roofvogels als **visarend**, **zeearend**, **bruine kiekendief**, **rode wouw**, **sperwer**, **boomvalk** en **torenvalk**. Op en langs de poelen zie je allerlei steltlopers en eenden. In de rietlanden, met een plankenpad naar een uitkijkplatform, leeft een kolonie **baardman-netjes** en heb je kans op **witster-**

**Lomma Södra**  
(P-plaats): 55.659765,  
13.058769

**Lödösnäs** (P-plaats):  
55.728081, 13.000872



De centrale bergketen van Scandinavië mag dan wel niet zo hoog zijn, het is een ideaal gebied voor de natuurliefhebber. De gehele streek is zeer dunbevolkt en grote delen zijn nagenoeg ongerept, met name in het noorden. De fjellen kennen een zeer aparte avifauna met veel interessante soorten, zoals **morinelplevier**, **alpensneeuwhoen**, **moerassneeuwhoen**, **kleinste jager**, **bruinkopmees**, **klapekster** en **ruigpootbuizerd**, om er maar een paar te noemen.

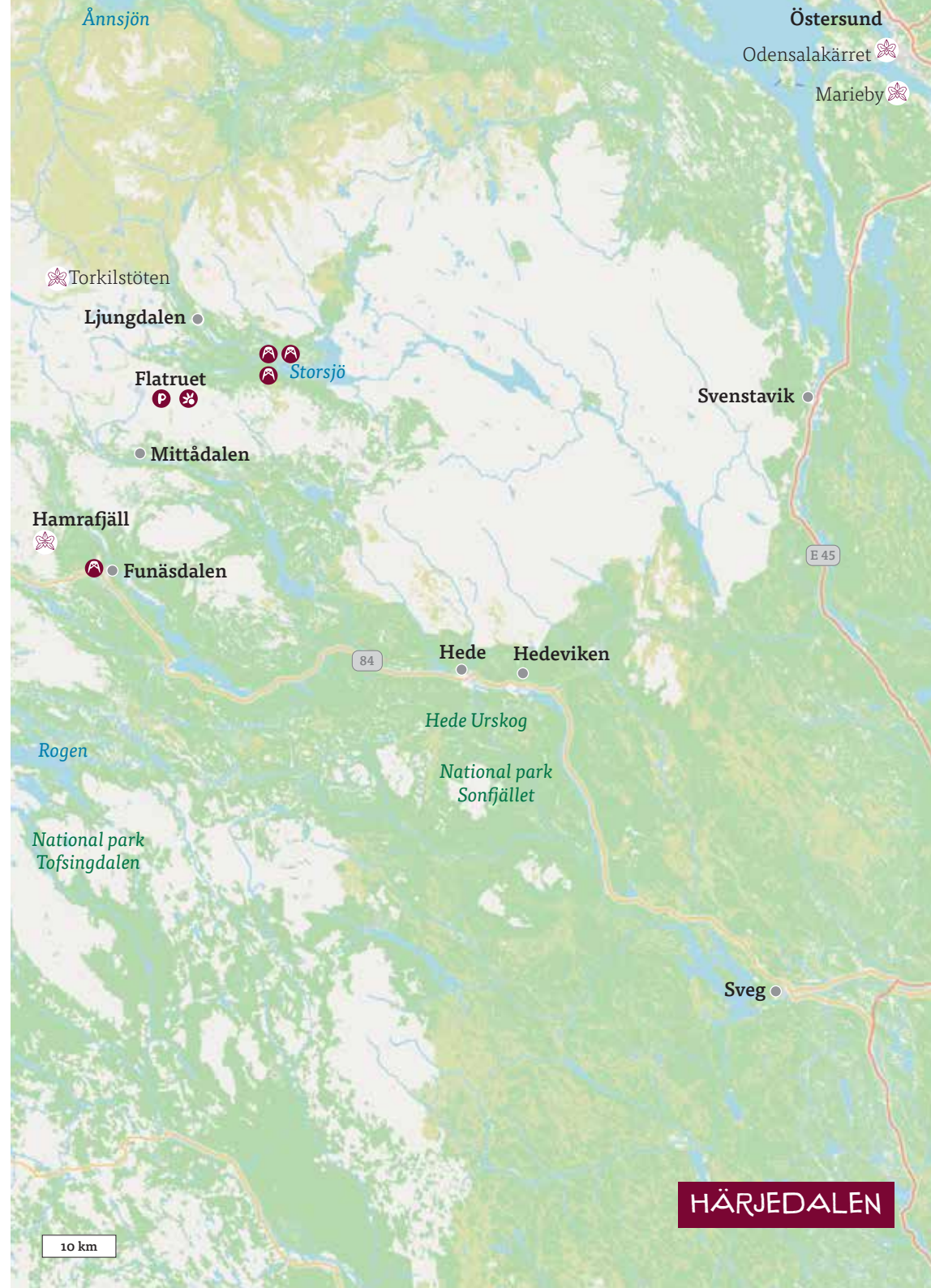
's Zomers lopen hier de rendieren van de Samen rond. Die rendieren zijn meteen ook de oorzaak van de problemen die de grote roofdieren hebben in deze streek: **wolf**, **bruine beer**, **lynx** en **veelvraat**. Zij hebben het samen met de **steenarend** soms gemunt op de jonge en zwakke rendieren, en daarom worden ze bejaagd door de rendierhouders (vaak na toestemming van de provinciale overheid, maar niet altijd). Ook de **poolvos** komt in de fjellen voor, maar die heeft het moeilijk zo aan de zuidrand van zijn leefgebied en de opwarming van de aarde.



De lenteanemoon is de landschapsbloem van Härjedalen

## \* LANDKLIMAAT

Door Härjedalen stroomt de rivier de Ljusnan, die ontspringt in de bergen bij Funäsdalen en uitmondt in de Botnische Golf bij Söderhamn. Op verschillende plekken verbreedt de rivier zich tot een meer, zoals de Vikarsjön bij Hedevisen. Daar is zelfs sprake van een soort delta met oude rivierarmen die een interessante biotoop vormen voor eenden en steltlopers. 's Winters bevriezen die meren weliswaar, maar de rivier blijft stromen en is op smalle plekken waar de stroomsnelheid het hoogst is zelfs ijsvrij. Daardoor kunnen wilde zwanen hier in kleine aantallen overwinteren, ook in heel strenge winters. Härjedalen kent een echt landklimaat met grote verschillen tussen zomer- en wintertemperaturen.





## \* SONFJÄLLETS NATIONALPARK

**Nyvallen** (P-plaats):  
62.317296, 13.564501

**Nysäter** (P-plaats):  
62.289216, 13.421906

**Hede Urskog** (P-plaats):  
62.338855, 13.476686

Het Sonfjällets nationalpark is gemakkelijk bereikbaar en er lopen enkele gemarkeerde wandelroutes door het gebied. In het midden, in een dal tussen de toppen, staat een schuilhut. Sonfjället is een van de oudste nationale parken van het land (1905) en werd destijds gesticht vanwege de grote berenpopulatie. In het begin van de 20e eeuw werd de bruine beer ernstig in zijn voortbestaan bedreigd, maar inmiddels zijn er meer dan 3000 dieren in Zweden en worden

tegenkomen, maar de kansen daarop zijn nog kleiner. Kenmerkende vogels van het gebied zijn **steenarend**, **goudplevier**, **regenwulp**, **korhoen**, **auerhoen**, **blauwborst**, **matkop** en **taigagaai**. De flora op Sonfjället kenmerkt zich door de typische fjellsoorten. ► blz. 33

## \* HEDE URSKOG

Niet ver van Sonfjället ligt tussen Nyvallen en Hede het Hede Urskog, een relatief klein bosperceel waar de laatste paar eeuwen geen bosbouw heeft plaatsgevonden. Er staan dode, verdroogde sparren en



er jaarlijks ruim 300 afgeschoten, maar niet binnen de grenzen van het nationale park. De kans dat je een bruine beer te zien krijgt is klein, maar je hebt meer kans door met een gids het gebied in te gaan. Wel kom je regelmatig sporen tegen van dit grote dier, zoals krabsporen op stammen, uitwerpselen en pootafdrukken. In en rond het nationale park kun je ook **veelvraat**, **lynx** en **wolf**



Oeraluil



Taigagaai

er liggen veel omgevallen bomen, waardoor hier veel hollenbroeders zijn te vinden, zoals **kuifmees**, **drieteenspecht**, **zwarte specht** en **oeraluil**. De soms zwaar met baardmossen behangen takken zijn favoriet bij **taigagaaien**. Vooral in april-juni en september-oktober is het bos interessant; in de zomer houden de meeste vogels zich rustig en zul je relatief weinig soorten tegenkomen. Door het bos loopt een korte, gemarkeerde wandelroute.

## \* ROGEN

Rogen is een wetlandgebied op de grens met Noorwegen dat op de nominatie staat om een nationaal park te worden. Behalve wetlands omvat het gebied ook het berggebied Röd fjället ten zuiden van Funäsdalen, waar de kleine wilde populatie **muskusossen** (7-8 dieren) van Zweden in ieder geval 's winters leeft; 's zomers bewegen ze zich in een groter gebied. In Tännäs is een informa-

tiecentrum over deze dieren met onder andere enkele exemplaren binnen een omheining. Rogen wordt ontsloten door gemarkeerde paden met her en der windschermen die beschutting bieden tegen de weersomstandigheden. In de bossen rondom Käringsjö leeft de zuidelijkste populatie **bruinkopmezen** van Scandinavië. Ze zijn lastig te vinden, omdat de sterk gelijkende matkop in veel grotere

**Rogen** (P-plaats):  
62.354232, 12.471342

Kuifmees

